

Bild från utställningen I:TRANS
Foto Björn Granqvist

VÄSTERNORRLANDS MUSEUMS VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2018

INNEHALLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Besöksstatistik	6
Verksamhet i samverkan	7
Samlingar-bevarande och tillgång	10
Kulturmiljöer	12
Publik verksamhet - museet som mötesplats och kulturcentrum	15
Murbergets friluftsmuseum	21
Affärsverksamhet	25
Fritidsbåtmuseet	26
Hemslöjdskonsulentverksamheten	28
Kommunikation	31

INLEDNING

Västernorrlands museum är en mötesplats för upplevelser, reflektion och lärande kring vårt gemensamma kulturarv. Museets uppdrag är att samla, bevara och tillgängliggöra kunskap om länets historia och samtid, för så många som möjligt och med målet att vara en angelägen verksamhet för alla. Att väcka frågor och bilda opinion om historia, samtid och framtid är ett sätt att göra det på. Att skapa möjligheter för att kommande generationer ska ha tillgång till kulturarvet, för kunskap och upplevelser, är ett annat. För oss som museum är det viktigt att erbjuda en aktiv och oberoende arena, och på så vis ta plats i det offentliga samtalet. Vi vill samverka - med civilsamhället, den offentliga sektorn och näringslivet. Vi är övertygade om att vi lyckas bäst tillsammans - då kan vi ha stor betydelse för samhällets utveckling och alla individers tillgång till kunskap och upplevelser.

Kulturarvspolitiken och den nya museilagen formar och ställer krav på de regionala kulturinstitutionernas verksamhet. Lagen uttrycker att utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara kunskapsbaserad och präglas av allsidighet och öppenhet. Ett museum ska likaså bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad, bland annat genom hög kompetens inom sina ämnesområden.

2018 har Västernorrlands museum tillsammans med stiftelsebildarna Region Västernorrland och Härnösands kommun arbetat fram ett uppdragsavtal för stiftelsens verksamhet. Stiftelsebildarna ser läns museet som en tillgång och resurs för regionen. Man önskar att stiftelsen ska bidra till regionens utveckling genom att vara en nationell förebild som strävar efter hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen och genom att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Barnkonventionens roll betonas, och att arbeta för barn och unga är en prioriterad del av uppdraget. Nytt i detta uppdrag är betoningen att stiftelsen ska öka graden av extern finansiering, t.ex. gällande affärs-, projekt- och uppdragsverksamhet.

Likaså har museet varit aktivt i arbetet med regionens kulturplan, att gälla från 2019. Förutom att 2018 varit ett viktigt år med fokus

på att genomföra en omfattande verksamhet, så har goda grunder lagts för stiftelsens fortsatta uppdrag och prioriteringar. Genom statens kulturråd och våra stiftelsebildare är kraven tydliga, vi ska arbeta med mångfald, hållbarhet, digitalisering, tillgänglighet och jämställdhet och vi ska rikta oss särskilt mot barn och unga.

I dagens samhälle ställs alltså omfattande krav på museiverksamheten - det krävs en samtidsanalys och en professionell kärnverksamhet för att kunna förstå och hantera såväl nsamlade som tillgängliggörande av kulturarv inför framtiden. Likaså att arbeta med samtidens stora utmaningar - digitalisering, ökad segregation, globalisering, omfattande migration, klimatförändring. Det är ett omfattande och långsiktigt arbete att bli ett länsmuseum som lyckas med allt detta, och vi har under 2018 tagit flera viktiga steg. Tack vare projektmedel från Region Västernorrland för Framtidens museum, har vi kunnat göra flera satsningar för att utvecklas i denna riktning.

Länsmuseernas situation i Sverige står inför stora utmaningar vad gäller att räcka till för sina uppdrag och lyckas med utveckling av sin verksamhet. Ett av Västernorrlands museums stora utmaningar är att klara av både friluftsmiljöerna, verksamhet i huvudbyggnaden och verksamhet i länet. Vi är delaktiga i att skapa förutsättningar för vårt länsmuseum och friluftsmuseum nationellt, framförallt i *Länsmuseernas samarbetsråd* och *FRI, Friluftsmuseernas samarbetsorganisation*. De frågor som är centrala är förutsättningar och verktyg att genomföra sina uppdrag runt om i landet, och under 2018 har kunskapsuppbyggnad och forskning varit en av flera större frågor.

Länsmuseerna organiserar sig också tillsammans i kampanjen *Sveriges största museum*, och vill lyfta att vi har en komplett geografisk täckning av landet. Museet är inte enbart en byggnad, utan arbetar med hela länets kulturarv, både tidsmässigt och rumsligt. På det sättet har vi unika möjligheter att förmedla vårt kulturarv vidare. Till det behövs resurser och stabila grundanslag. För friluftsmuseerna, är underhållsfrågorna stora. Utan specifika anslag

för byggnader och byggnaders tillgängliggörande, är det svårt att hitta möjligheter till verksamhetsutveckling. Så är fallet på Murbergets friluftsmuseum, där står ca 75 av de 100 kulturhistoriska byggnader som stiftelsen äger.

2018 har fyllts av aktiviteter på Västernorrlands museum, och flera viktiga steg för den långsiktiga kunskapsstillgången har tagits. Vi har satsat omfattande resurser på att fungera som mötesplats för kultur och kulturarv, något som beskrivs under Publik verksamhet. Vi fokuserar på kulturarv som historia och samtid, och ser vår roll i det demokratiska samhället som viktig.

Samverkan är också en viktig del av att fungera som mötesplats. Genom att bjuda in andra

aktörer till samverkan och aktiviteter hos oss stärks läns museets verksamhetsutbud och når ut till fler. Vi har etablerat nya samarbeten och stärkt de redan etablerade, och har därmed lyckats med att locka så mycket som 13.500 besökare fler till vår museibygnad under 2018, jämfört med året innan.

Det är mycket roligt med de exceptionella besökssiffrorna! Tack för i år, alla besökare! Och tack till alla vi samarbetat och samverkat med - ert bidrag är så otroligt viktigt för verksamheten vid Västernorrlands museum!

*Jenny Samuelsson, läns museichef
Härnösand, den 10 februari 2019*

BESÖKSSTATISTIK

Byggnader	2018	2017	2016	2015	2014
Museibygnad	88964	75278	85522	78773	74437
Murbergets friluftsmuseum	20853	20966	20853	23630	20208
Fritidsbåtmuseet	1425	3083			
Gammelgården i Myckelgensjö	1710	2065	1707	1500	1560
Ulvö kapell	7446	7284	5966	4744	7605
Textilarkivet	-	-	4482	3073	4389
Totalt	120398	108676	118530	111720	108199

VERKSAMHET I SAMVERKAN

Västernorrlands museum har en viktig samverkansroll i länet. Målet är att genom samverkan med besöksnäring och andra aktörer inom närings- och föreningsliv tillsammans bidra till ett attraktivt län och levande landsbygd. Som länsinstitution har vi också ett lärande uppdrag då vi ska utveckla samverkan för att uppmana alla samhällssektorer till ökat ansvar för kulturarv och kulturmiljö. Museet tar en aktiv roll i den samverkan som bedrivs inom nätverket *Kulturarv Västernorrland*, som har sin utgångspunkt i länets nya strategiska kulturarvsprogram. Fokus ligger på skapandet av mötesplatser och fortbildning för kulturarvssektorn, men även på omvärldsbevakning.

I detta kapitel beskrivs några samverkansprojekt, och i de övriga delarna av verksamhetsberättelsen, beskrivs ännu fler. Samverkan med föreningsliv och andra delar av civilsamhället är en utgångspunkt och möjliggörare av vårt uppdrag.

Västernorrlands museum har en lång tradition av samarbete med hembygdsförbunden i länet; Medelpads och Ångermanlands hembygdsförbund. Sommaren 2018 startade Ångermanlands hembygdsförbund ett projekt i samarbete med oss: *Landskapet för asylsökande*, som bör lyftas fram som ett av de viktigaste projekt vi varit en del av under året, och som är ett exempel på hur museet med sin kompetens inom kulturarvsområdet, kan spela en stor roll för lärande och ansvarstagande för vårt gemensamma kulturarv.

Projektet syftar till att främja vuxna asylsökandes kunskaper om det svenska samhället, för en enklare och snabbare etablering i samhället efter asylprocessen. Kultur och kulturhistoriska berättelser underlättar ömsesidig förståelse och främjar attitydförändring för en snabb integration. Under juni-december 2018 involverade projektet 339 vuxna asyl-

sökande, 44 vuxna svenskar och många medföljande barn. Projektet har främjat museets kärnverksamhet genom visningar av utställningarna och deltagande i programverksamhet, och har också specifikt ökat museets insatser för integration av asylsökande och nyanlända.

Ett berättarkafé har också etablerats på museet. Projektet har ordnat utflykter i landskapet - till naturområden, och kulturella och sociala attraktioner - bl.a. Västanåfallet, hållristningarna i Nämforsen, Hemsö fästning och Fogdeborgen i Styresholm. För att lära sig om lokal historia har projektet ordnat träffar på hembygdsgårdar där asylsökande fått diskutera med hembygdsmedlemmar och skapat gemenskap. Här ser vi besök på Ådalsbyn i Sollefteå, Viksjö hembygdsgård, Kransar och hantverk på Resele Hembygds-gård och ett höstmärknadsbesök på Högsjö hembygdsgård. Projektet har en stark nätverksförstärkande kraft genom att museet också samarbetat med folkhögskolor i Ångermanland i samband med *Svenska från dag ett-program*. I projektet har det genomförts föreläsningar om demokratihistoria i Sverige och likheter i materiella kulturarv, för att uppmärksamma kulturens betydelse och öka deltagarnas kunskap om jämställdhet och liknande grundläggande värderingar i Sverige. Det strategiska syftet med sådana samarbeten är att inspirera vuxna asylsökande att börja studera språket och använda väntetiden maximalt. Andra utflykter har gått till bl.a. *Technichus* i Härnösand, *Arnolds Bilmuseum* i Ramvik, kulturhelgen på Svanö folkets hus med *Ideell Kulturallians* och inspirationsträffar i Sollefteå och Kramfors.

Samverkan med kunskapsinstitutioner - t.ex. folkbildningen i form av folkhögskolor och de vetenskapliga institutionerna i form av universitet och högskolor, är helt centrala för museiverksamheten. Museilagen och uppdragsavtalet betonar

kunskapsuppbyggnadens roll för museerna som komplement till utbildning och med hjälp av hög kompetens och professionalitet. Stiftelsen ska samverka med högskolor, universitet och andra museer för en mångsidig forskning och ett dynamiskt kulturarv. Under 2018 tillskötts projektmedel från Statens kulturråd och Region Västernorrland till Nätverk för kunskap, ett samarbete mellan åtta museer i fem nordliga län. Västernorrlands museum samordnar och administrerar projektet. Avsikten är att öka samarbetet mellan olika yrkesgruppen i museerna och att på sikt locka flera medarbetare till att bedriva kulturhistorisk och annan museirelevant forskning.

De norrländska institutionerna är verksamma i glesbygdslän och i städer långt från storstadsregionerna, och behöver förstärka kopplingen till akademisk verksamhet, för att lyckas med sina uppdrag. Museinätverk Västernorrland stöds och finansieras delvis av Region Västernorrland och har liknande syfte som föregående men är ett samarbete mellan länets sju kommuner för att stärka kunskapsuppbyggnad och kompetensförsörjning. Även erfarenhetsutbyte och nätverkande är helt centralt. Samarbetets syfte är långsiktigt och ska leda till synergieffekter och samordning för länets museer. Viktiga frågor som

identifierats för fortsatt samarbete är digital förmedling och publikarbete.

Länsmuseet har vidare i arbetet för att skapa goda förutsättningar för kunskapsuppbyggnad i samarbete med Jamtli fört diskussioner om att skapa en forskarskola för medarbetare på museerna i norra Sverige. Diskussionerna har dels förts med Mittuniversitet och Umeå universitet dels med Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Riksbankens jubileumsfond, Vitterhetsakademien med flera. Samtliga museer i norr redovisar svårigheter i att rekrytera forskarutbildad personal, något som är centralt för kunskapsintensiva institutioner som ska bedriva källkritiskt vederhäftig verksamhet. En arbetsmodell och färdväg är framtagen, ansökningar för bidrag sänds in i början av 2019.

Ett samarbete som vi är direkt involverade i, men som drivs av Världskulturmuseerna och av docent Carola Nordbäck som projektledare, är det av Riksantikvarieämbetet finansierade projektet *I skuggan av Antropocen*. Projektet handlar om att utforska - teoretiskt och praktiskt - hur museer kan använda sig av antropocenbegreppet för att se natur och kultur på ett nytt sätt, och att undergräva dikotomin mellan begreppen. Hur kan natur få en

Asylsökande får en guidad tur i Nämforsen.

större roll inom kulturhistoriska museer, och hur kan kulturhistoriska museer

bidra till ett hållbart samhälle, genom att adressera dessa frågor? Västernorrlands museum är en part i projektet och kommer under 2019 att vara värd för ett av de ekokritiska seminarier som kommer att hållas inom ramen för projektet. Samarbeten med koppling till hållbarhet blir inom de närmaste åren fortsatt viktiga för Västernorrlands museum.

Även andra kunskapsinstitutioner i länet har vi goda samarbete med, inte minst Hålsjö folkhögskola där vi både varit medarrangörer till en arkeologisk kurs och utgrävning, och folkhögskolans kulturhistoriska guideutbildning där museets pedagoger var lärare. Vi har under året

också haft ett mycket fint samarbete med Härnösands folkhögskola och med länsinstitutionerna, läs mer om detta under Publik verksamhet.

Allt viktigare parter för samverkan är näringslivet samt olika typer av tvärssektoriell samverkan. Det är viktigt att vi tar till vara alla möjligheter att samverka utifrån vår roll som kunskapsinstitution, friluft- och fritidsområde och besöksmål - här ser vi, för att nämna några, destinationsbolag, kulturella och kreativa näringar, skogsindustri, intresseorganisationer m.fl. Många av dessa samarbeten kan resultera i för verksamheten viktig och långsiktig externfinansiering, och kan ge stora mervärden.

SAMLINGAR – BEVARANDE OCH TILGANG

Västernorrlands museum äger stora samlingar, som bevaras i Härnösand och Sollefteå i klimatstyrda magasin. Samlingarna är av lokal, regional och nationell betydelse. De representerar historia, vetenskap och kultur och är viktiga resurser för såväl skola, forskning och livslångt lärande som näringsliv och kreativa näringar.

Syftet med museets samlingar är att bevara dem till eftervärlden och göra dem tillgängliga för allmänheten. För Stiftelsen Länsmuseum Västernorrland ska fokus ligga på samlingar relaterade till länet. Genom att göra samlingarna tillgängliga så skapar museet förutsättningar för ett levande kulturarv med möjlighet till ökad kunskap och nya tolkningar. Samlingen uppskattas till 50 000 föremål, fotosamlingen till en miljon fotografier. Museet förvaltar också ett arkiv och en boksamling. Byggnader på friluftsmuseet och i länet är även registrerade föremål i samlingen.

Samlingarna är stora och unika; samiska samlingar, folkminnessamlingar, musiksamlingar, berättar- och dialektsamlingar, geologiska samlingar samt flora- och faunasamlingar, vapensamlingar, raritetssamlingar från 1400-talet och framåt. De senaste decennierna präglas av två stora donationer av konst, Bengt Lindström och Arne Jones samlingar, 2006 respektive 2016. Arne Jones samling är nu slutligen helt införlivad i våra magasin med finansiellt stöd av Region Västernorrland.

Under 2018 har föremål från textilkonstnär Mariann Hedman förvärvats, mestadels hennes eget urval av objekt. Samlingen presenterar hennes tidiga arbete, visar på konstnärens breda verksamhet bland annat inom slöjden, hembygdsrörelsen, lokal design och turismen. Det finns även objekt som kommer från Mariann Hedmans arbete i Bangladesh och andra delar av världen genom organisationen Sida. Samlingen består av föremål, ljudupptagningar, arkivmaterial och foto. Arkivet speglar såväl materiella som immateriella kulturarv som stått i centrum för museets historieskrivning genom decennierna.

De materiella kulturarven representeras av framgrävda artefakter tillhörande det arkeologiska området såväl som byggnader, kyrkor,

natur och kulturmiljöer, men också föremål representerande mångfaldiga traditioner och kulturer. De immateriella kulturarven består av allt från muntligt berättande med hantverksanknytning till kunskap om natur och naturförhållanden men även berättelser om liv och leverne med sedvänjor, riter, högtider, visor och musik m.m. I det muntliga berättandet finns även kunskap om språk och dialekter.

Samlingsförvaltning

En konservator har anställts under året för att i huvudsak arbeta med samlingsförvaltningen tillsammans med museets samlingsantikvarie. Under försommaren 2018 antogs en samlingspolicy för att säkra en långsiktig förvaltning. Under hösten 2018 etablerades ett insamlingsråd, för att hantera de många förfrågningar vi får om att införliva föremål i samlingen.

När museet bedömer förvärv är utgångspunkten om objektet:

- Har samhällsrelevans idag och i framtiden, så kallad identitetsanpassning.
- Kompletterar de nuvarande samlingarna, till exempel saknas objekt från modern tid, 1900- och 2000-talen.
- Innehåller intressant information, en historia som ger liv till nya och gamla förvärv, nytolkning och angelägna material.
- Har en regional anknytning till länets kulturarv, världen i länet.
- Kan beredas plats i museets magasin.

Digital insamling och digitalisering

Inför 2019, fokuserar länsmuseum på digital insamling. Flera projekt, t.ex. #båtliv, syftar till insamling, interaktivitet och gestaltning av människors berättelser och bilder. Museet har flera projektansökningar på gång, där digital insamling och förmedling står i fokus.

Den digitala eran ställer stora krav på museiverksamheten, och det finns behov av att se över samlingspolicyn i förhållande till vår digitala strategi. Strategin utgår ifrån att digital tillgång skapar bättre möjligheter till en av plats, kultur och ekonomi oberoende tillgänglighet. Samtidigt skapar digital insamling möjligheter till nyskapande upplevelser och

skapar nya former av engagemang, dialog och delaktighet för museets publik.

Under 2018 har arbete inletts med att stärka insatserna kring museets digitala kunskapsbank och samlingsdatabas. Det övergripande målet är att skapa rik, maskinläsbar metadata, nyttja digital teknik för att utveckla samlingar med digitalt fött kulturarv och göra den digitala kunskapsbanken tillgänglig, användbar och möjlig att hitta på webben.

I grunden finns museets mångåriga arbete med digitalisering, som skapat goda förutsättningar att ta nästa steg i digitalt tillgängliggörande.

Under 2018 har arbete genomförts med digitalisering av fotografiska samlingar samt digitalisering och registrering av byggnadsinventeringar och det äldre topografiska diariet.

Konservator Linnea Sverkersson.

KULTURMILJÖER

Västernorrlands museum ska bidra till ett attraktivt län och levande landsbygd. Som länsinstitution ska vi arbeta i samverkan för att uppmåna alla samhällssektorer till ökat ansvar för kulturarv och kulturmiljö. I detta sammanhang är det av stor betydelse att museet arbetar för att vår stora variation av kulturmiljöer i länet uppmärksammas och vårdas. Museet har för närvarande verksamhet inom arkeologi, konservering och bebyggelse-antikvarisk verksamhet.

Under 2017-2018 avslutade våra konservatorer och vår byggnadsantikvarie sina anställningar hos oss, för att gå till den privata sektorn. Det har varit tungt med utvecklingen av verksamheten inom kulturmiljö under året, då resurserna och kompetensförsörjningen tar tid att bygga upp. För att lyckas med en återuppbyggnad, som går hand i hand med vårt strategiska kulturmiljöuppdrag som kompetenscentrum, samlingsförvaltande verksamhet och externfinansierad uppdragsverksamhet, har vi under året tillsammans med Länsstyrelsen och region börjat se över möjligheter till projekt för att utveckla en kulturmiljöstrategisk roll i länet, och vi arbetar för att stärka våra kompetensområden arkeologi, konservering och byggnadsantikvarisk verksamhet på olika sätt. Glädjande har vi haft möjlighet att inrätta en konservatorstjänst med huvudsakligt fokus på våra samlingar, och inom uppdragskonserveringen har vi tillskjutit vissa resurser för att etablera en uppdragsverksamhet. För närvarande har vi kompetenser inom puts, måleri på trä och mur och textil. Inom det byggnadsantikvariska området pågår en rekrytering, och vi hoppas ha en nyrekrytering på plats under 2019.

Arkeologin är lågbemannad, men mycket verksamhet har pågått under 2018. Generellt för de tre områdena, gäller att en långsiktig uppbyggnad krävs, om vi ska lyckas med vårt uppdrag.

Arkeologisk verksamhet

Det arkeologiska året i fält inleddes med undersökningar i tre steg av Haverö kyrka i Medelpad. Kyrkan hade som liksom många andra kyrkor drabbats av hussvamp. För att kunna sanera kyrkan behövde flera decimeter av jordlagret under golvet grävas bort och då resterna

efter den medeltida kyrkan ligger inne i den nuvarande kyrkan var det viktigt att genomföra undersökningarna. Vid undersökningen påträffades grundmurarna av den medeltida kyrkan, gravar och mynt.

De mest omfattande undersökningarna genomfördes längs E14 väster om Sundsvall där vägen ska få en ny sträckning. På den järnåldersgård som undersöktes hittades ett 35 m långt hus och intill huset påträffades två depåer av spadformiga ämnesjärn från 400-500 e.Kr. Tre torplämningar från historisk tid dokumenterades inom projektet, ett av torpen hörde till en smedja och ett har varit ett båtmanstorp.

I Maland i Skön (strax nordost om Birsta) genomfördes arkeologiska utredningar och förundersökningar inför det planerade bygget av ett triangelspår. Lämningar efter en boplatz och gravar hittades. Under 2019 eller 2020 kommer slutundersökningar att genomföras i området.

Veckan efter midsommar hölls en arkeologikurs i samarbete med Hola folkhögskola vid det medeltida fästet Styresholm. Resultatet blev många fynd och rester efter ett nedbränt hus. Ett tjugotal personer deltog.

Flera utredningar, inventeringar och schaktövervakningar har också utförts inför olika typer av exploateringar som väg- och husbyggen. Museet har svarat på frågor från allmänheten och remisser från kommunerna. Arkeologiska fynd har fortlöpande registrerats i museets samlingar.

Under sista månaderna av året har arkeologerna slutfört alla undersökningar och utredningar. Sammanställningar, rapportarbete och svar på analyser kvarstår.

Arkeologisk undersökning vid Haverö kyrka.

Arkeologikurs vid Styresholm.

Konserveringsverksamhet

Konserveringsverksamheten beskrivs under rubrikerna utställningar och samlingar, men museet har också en konservatorisk uppdragsverksamhet. I dessa ingår såväl generalentreprenad för större uppdrag som mindre avgränsade som rör föremål inom offentlig verksamhet, inom kyrkan och för privatpersoner.

Generalentreprenaden i Ramsele gamla kyrka, Ångermanland med konservering av väggmålningar och inventarier har avslutats. Generalentreprenaden har inneburit konservering av väggmålningar, altaruppsats, predikstol, läktarbarriärer och bänkar.

Ett antal konserveringsuppdrag har även genomförts för Timrå kyrka, Sundsvalls museum, Förvaltningsrätten i Härnösand, Östersunds kommun samt för Region Jämtland Härjedalen.

Konserveringen har även haft akuta åtgärder på tapeter i byggnadsminnet Östigården i Ljusdals kommun, på uppdrag av Länsstyrelsen Gävleborg. Ett program för konservering och stöldsäkring av en medeltida skulptur i Hanebo kyrka i Hälsingland har upprättats.

Ett arbete med att kommunicera konserveringsverksamhetens tjänster har påbörjats, inledningsvis med ett utskick till Härnösands stifts samtliga församlingar, till länsstyrelser, museer och konsulter.

Byggnadsantikvarisk verksamhet

Länsmuseet har fortsatt besvara remisser samt slutföra projekt. Arbetet har koncentrerats på flera stora uppdragsprojekt där antikvarisk kontroll varit vår uppgift främst i olika kyrkor i länet, bland annat i Ramsele, Långsele, Sollefteå och Själevad. Kyrkoprojekten har handlat om att förbättra tillgängligheten i entréer och att utföra vissa inre renoveringar. Den byggnadsantikvariska kontrollen innebär generellt att bevaka att inte några antikvariska eller arkitektoniska värden förstörs genom bristande byggtekniska kunskaper eller olämpliga materialval.

Länsmuseet har även medverkat i ett orgelinventeringsprojekt i Västernorrland/Jämtland, det vill säga i Härnösands stift. Här har uppgiften varit att värdera stiftets samtliga orglar och orgelfasader ur byggnadsteknisk och arkitektonisk synvinkel. Projektet kommer att avslutas med en publikation.

Bild från Ramsele kyrka.

PUBLIK VERKSAMHET – MUSEET SOM MÖTESPLATS OCH KULTURARVSCENTRUM

Den publika verksamheten vid museet är omfattande och innehåller de delar som vi brukar benämna utställningar, program och pedagogisk verksamhet. En stor del av den publika verksamhet vi erbjuder utformas i relation till utställningarna, som i årets stora egenproducerade utställning *Alfhild Agrell - ständig rebell*, där programmen samarrangerats med Alfhild Agrellsällskapet m.fl.

Många av våra stora program är årligen återkommande och bygger på samverkan med en mängd föreningar och organisationer, t.ex. Nationaldagen med scenprogram och välkomstceremoni för nya medborgare som arrangeras tillsammans med Härnösands kommun.

Midsommarfirandet innehöll både traditionella inslag med folkdanslaget Öbackaringen och ett modernt dansframträdande av Norrdans. Tillsammans med länets spelmansföreningar och hembygdsföreningar genomfördes Murbergsstämman och Hembygdens dag. Sommarens stora final är alltid Internationella festen, i samarbete med föreningen 5i12. Festen slog i år publikrekord med 4.300 besökare. Vårt enda arrangemang som är större är den årliga julmarknaden som traditionsenligt avslutar programåret den tredje advent.

Året har varit intensivt, med mycket publik verksamhet. Vi vill vara en öppen, tillgänglig och uppskattad mötesplats som välkomnar alla. För att förstärka den möjligheten har vi under året utökat öppettiderna till kvällstid en gång i veckan - torsdagar till kl. 20. Vi har förstärkt bemanningen i museet med en musei-värd på kväll och helg för att förbättra värdskap och möjligheten till visningar och aktiviteter. Det är uppenbart att besökarna uppskattar det utökade öppethållandet och värdskapet. I den utsträckning det varit möjligt förlägger vi program, vernissage etc. till dessa kvällar för att optimera effekten. Allra bäst har det blivit de kvällar då flera olika evenemang hållits samtidigt - t.ex. invigning av en ny utställning och konsert med musik- och kulturskolans elevkonsert på samma kväll. Ett annat nytt koncept är att i högre grad använda

museets hörsal som biosalong vilket varit mycket uppskattat. Dels har vi tillsammans med filmklubben på Härnösands folkhögskola arrangerat "Filmstudio Murberget" en torsdagskväll per månad, dels visar vi barn- och ungdomsfilm för lovlediga under skolloven i samarbete med Sveriges Förenade Filmstudios.

En ny programform, som vi hoppas ska bli en tradition, var den stora vandringskonserten med julmusik som Härnösands folkhögskola gjorde. Den inleddes med ett Luciatåg i Murbergskyrkan och sedan följde konserter i Prästgården och i stort sett i alla utställningslokaler i museet; mycket välbesökt och uppskattat av publiken. Det fina samarbetet med folkhögskolan har även resulterat i spagettiopera, folkmusikkonserter, operasoaré i Agrells anda och mycket mer.

Museet har också satsat på den digitala mötesplatsen - med ny webb som klarar de krav som Kulturrådet sätter upp och som kan fungera som en digital mötesplats för våra besökare. I förlängningen ska vi se till att våra samlingar är väl åtkomliga, och att vi kan maximera mötet mellan digital förmedling och fysiska utställningar. Vi har förstärkt arbetet med varumärke, vi har ny grafisk profil och tillgängliggör och interagerar mycket via de sociala medierna. Dessa blir en allt viktigare kanal för tillgängliggörande och kunskapsinhämtning, och vår julkalender på Facebook och Instagram är ett exempel på detta. Utvecklingen av tillgängliggörande i sociala medier kommer fortsätta, och under 2019 kommer vi utveckla koncepten med digital publik verksamhet ytterligare.

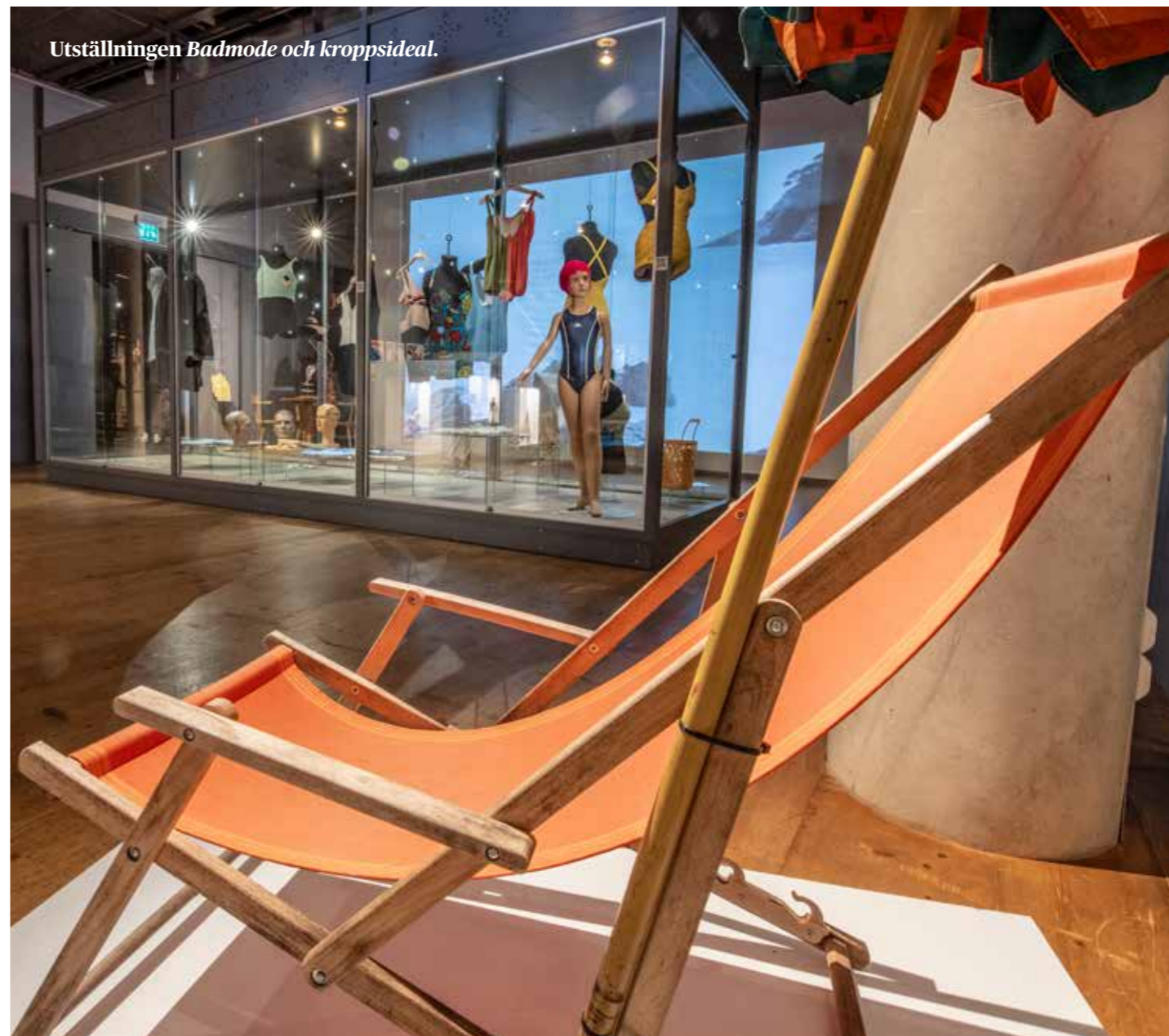
Utställningsverksamhet

Ett planeringsarbete har påbörjats för att revidera våra basutställningar - *Möten mellan älvorna* och *Moderna tider*. Det är ett resurskrävande projekt ur många aspekter och kommer att genomföras gradvis. Förändringen kommer att kräva mycket av oss under de närmaste åren, både vad gäller innehåll och gestaltning samt inte minst att integrera digitala möjligheter i utvecklingsarbetet.

Inviqning av *Alfhild Agrell - ständiq rebell.*

Utställningen *Badmode och kroppsideal.*

Profilbild från utställningen *Couture och trasmattor.*

Louise Persson visar utställningen *Tomtar på Murberget.*

Tillfälliga utställningar 2018

Totalt 13 st, varav åtta egenproducerade:

I SKOLANS VÄRLD 2017.09.23-2018.02.04

KONSTNÄREN EINAR SCHÉLEN-OHÄMMAT SKAPANDE 2017.10.21-2018.04.19

MARKNADSVANTAR-MÄSSOFÄHTSA 2017.12.09-2018.01.28

TOMTAR PÅ MURBERGET 2017.12.04-2018.01.08 och 2018.12.02 - 2019.01.13

QUEEJNA/QUEEN 2018.03.08-2018.05.06

ARNE JONES KONSTNÄRSKAP 2018.03.24-2018.09.09

ID:TRANS-FRÅN KUNG KRISTINA TILL IDAG 2018.05.24-2018-09-19

BADMÖDE OCH KROPPSIDEAL 2018.05.03-2018.09.30

EN INBLICK I ANDERS ÅBERGS LIVSVERK 2018.06.22-2018.08.12

ALHILD AGRELL-STÄNDIG REBELL 2018.09.06-2019.02.10

PRINS POMPOM 2018.09.19 tills vidare med löpande förändringar.

KONSTINJEKTION II - MED ANDRA GLASÖGON 2018.10.04-2019.02.10

COUTURE OCH TRASMATTOR 2018.11.22-2019.03.17

Verksamheten under 2018 har byggt på tillfälliga utställningar, och utgått från temat *Genus och identitet*. Frågor kring kön, genus och sexualitet är centrala för människors liv och förståelsen av människor genom historien, och Västernorrlands museum har velat uppmärksamma detta ur olika perspektiv, framförallt genom våra utställningar och program. Temaåret startade på internationella kvinnodagen och vernissage av Queejna/Queen, en utställning med bilder av fotografen Elin Berge, som i sitt arbete belyser stereotyper och konventioner som hindrar. Första delen av titeln i Queejna/Queen är hämtat från Sara Lidman, författaren och debattören från Västerbotten. Lidman använder ordet *Queejna* i sina verk för att beskriva mäktiga kvinnor, men inte då nödvändigtvis mäktiga i den konventionella betydelsen ”makthavare”, utan i en bredare kontext. Vid vernissagen den 8 mars hölls ett samtal mellan Elin Berge och Linda Maria Thompson, Mittuniversitetet, utifrån Elin Berges konstnärskap och tematik. Kring utställningen *Queenja/Queen* hölls två temavisningar.

En annan utställning med ett viktigt budskap var *id:TRANS*, av fotografen Elisabeth Ohlsson Wallin. Inspirerad av Rembrandts ljus har hon skapat bilder som påminner oss om att transpersoner alltid har funnits. Bilder som ger en historia åt de historielösa. En historia att vara stolt över och känna gemenskap kring.

Utställningen innehåller en historisk del och flera samtida delar, som gestaltar dagens transpersoner ur olika perspektiv. Med utställningen vill Elisabeth Ohlsson Wallin lyfta transpersonerna, deras situation, liv och rättigheter.

En rad skolklasser besökte utställningen, berördes och samtalade kring den. I samband med *Id:TRANS* hölls en föreläsning om transföräldrar och transbarn, samt en dansföreställning av Norrdans kopplat till temat. Men också en vecka av visningar och workshops för högstadiet. Vid två tillfällen ordnades Konstkollo. Dessutom har det funnits temavisningar, regnbågsfrukost och visningar för besökare vid flera tillfällen.

Som museum ville vi också använda en del av historien för att belysa Alfhild Agrells författarskap och dramer. Hon var en av dem som

med stor dramaturgisk skicklighet behandlade kvinnors och mäns olika livsvillkor, tidens sexualmoral och ogifta mödrars situation. Samtidigt utropade *Alfhild Agrellsällskapet* ett *Alfhild Agrell-år*, och ett nära samarbete har därför pågått mellan museet och sällskapet. Resultatet blev utställningen *Alfhild Agrell - ständig rebell* som visas 6 september 2018 till 10 februari 2019. I lekrummet gestaltas Alfhild Agrells barnbok *Prins Pompom* med bilder av Elsa Beskow i en litterär lekutställning. *Prins Pompoms* slott och berättelsen levandegörs för barn och vuxna. I rummet kommer bland annat en nyskriven barnopera uppföras under 2019.

Utställningen möjliggjordes genom en kraftsamling av den personal som arbetar med museets samlingar. Inte minst kuriosakabinettet som bestod av en jättelik vägg i rummet, fylld med mängder av föremål som aldrig visats tidigare, krävde extraordinära insatser av både konservator och antikvarie. För att inte tala om byggnationen som museet skapat. Allt utifrån Alfhild Agrells anvisningar i en attributbok, i Kungliga Operans arkiv.

Hela produktionen och arbetet med Alfhild Agrellsatsningen har varit ett myllrande samarbete med en rad parter. Självklart Alfhild Agrell-sällskapet, men också Östgötateatern, Kungliga Dramaten, Teater Agrell, Härnösands folkhögskola, Studieförbundet Vuxenskolan och privatpersoner.

Kring utställningen om Alfhild Agrell har det hållits åtta föreläsningar, två teaterföreställningar och en musikalisk salong, samt julens toner. Dessutom fanns möjlighet att delta i en läsecirkel på torsdagar under utställningsperioden. Allt detta var möjligt genom samverkan med Alfhild Agrell-sällskapet, Studieförbundet Vuxenskolan och Härnösands folkhögskola, Musiklinjen Kapellsbergs Operastudio.

I museets fortsatta satsning på textilt arv har två delutställningar visats under året, utöver den basdel som finns. Den första var *Badmode och kroppsideal*, som blev möjlig genom ett samarbete med Västerbottens museum och en rad privatpersoner och samlare. Inte minst under sommaren var intresset stort både från media och från besökare.

Under vintern öppnades *Couture och tras-mattor*, en utställning med unika plagg som skänkts av Marianne Ördell till museets samlingar. Här gavs en försmak av 2019 års tema - återbruk och hållbarhet. Marianne Ördell levde 1930-2007 och bodde en stor del av sitt liv i Härnösand. Utställningens titel syftar på den bredd som fanns i Marianne Ördells kunskaper. Från den tid då hon som ung sömmerska sydde till personer i svenska kungahuset, till ett stort intresse för slöjd och hantverk och egendesignade trasmattor bland annat. I utställningen visas hennes privata plagg från främst 1950-70-talet. Men också lån från privatpersoner som berättar om sömnadsutbildningen på Vanförestalten i Härnösand, Amnestys verksamhet och inte minst dottern Marikas bilder och berättelser. Marika var också den som invigde vår utställning den 22 november, och vernissagen bjöd på fina samtal, minnen och modevisning med publiken. Utställningen är ett led i att visa delar av museets textila samling, och den bredd som samlingarna har. Men vi vill framför allt visa hur kunskapen om kvalitetsplagg kan vara en väg till en miljömedveten konsumtion. Men den är också en berättelse om en person vars liv inte bara kretsade kring kultur och mode, utan också om en person med ett socialt, miljö- och samhällsligt engagemang. Det textila arvet belystes genom två temadagar, tre visningar och samtal med väv- och textilintresserade från olika föreningar, och privatpersoner.

Ytterligare en utställning med utgångspunkt i museets samlingar var *Arne Jones konstnärskap*. En retrospektiv utställning som visade ett 100-tal verk, donerade till museet av Arne Jones dotter Ditte Jones. Här visades också skulpturskisser till olika offentliga verk, rörliga skulpturer, porträtt, teckningar och modellstudier. Producent för utställningen var Nina Öhman, tidigare intendent på Moderna museet och Thielska Galleriet. Utställningen om Arne Jones konstnärskap har bjudit på tre föreläsningar, varav en i samverkan med Arne Jones-sällskapet, och två visningar.

Utställningsverksamheten har också kastat ljus på Region Västernorrlands konstsamling, som består av över 30 000 konstverk, i utställningen *Konstinjektion II, med andra glasögon*. Utställningen bestod av ett urval ur denna samling. I utställningen lyftes olika frågeställ-

ningar kring offentliga konstinköp. Till exempel: Hur speglas strömningar som råder i konstvärlden? Märks mångfald, HBTQ-rörelsen eller #Metoo i samlandet? I utställningen visades ett trettiotal olika konstnärskap som Cecilia Hultman, Atti Johansson, Sandra Mozard, Lizzie Olsson Arle, Birgit Ståhl Nyberg, Lisa W Carlsson, Eva Zetterwall med flera.

En av de programpunkter som hölls i anslutning till utställningen var samtal och presentation av konstnären Ryo Ikeshiro från Högskolan i Gäddede, en av konstnärerna inom länets Artists in Residence-projekt - Airy.

Konstnären Anders Åberg avled under vintern, 73 år gammal, och hans och hustrun Barbros livsverk Mannaminne befann sig i en ekonomiskt bekymmersam situation. Genom en utställning ville länsmuseum stödja verksamheten och visa på Mannaminnes betydelse som kulturarv, och skapa en inblick i Anders Åbergs konstnärskap, och hur det tagit världen till Nordingrå. En rad insatser och generösa bidrag och samarbeten gjorde det möjligt att visa utställningen *En inblick i Anders Åbergs livsverk* sommaren 2018 i det gamla rådhuset på Murbergets friluftsmuseum. Utställningen bestod av ett urval skulpturer med politisk udd och humoristisk ton, som lånats ut av Barbro Åberg. Härnösands kommun bidrog ekonomiskt till frakten av skulpturerna. Utställningen öppnade på midsommarafton den 22 juni kl. 12 och pågick perioden 22 juni till 12 augusti.

Tomtar på Murberget har vid jul och nyår visats i friluftsmuseets gamla hus. Utställningen visas av pedagoger både för allmänhet och bokade grupper.

Under 2018 har museet också skött visningsverksamheten i Birgittamuseet, som är Härnösands medicinhistoriska museum.

Olle Burlin som lärare i skolan.

Pedagogisk verksamhet

Museets pedagogiska verksamhet har löpande i uppdrag att förmedla länets historia och kulturarv till länets skolor, från förskola, grundskola och gymnasium till vuxenutbildningar och universitet. Det görs genom temavisningar och program i museets basutställningar, tillfälliga utställningar och Friluftsmuseets miljöer samt genom uppsökande verksamhet på skolor runt om i länet.

Under 2018 har den pedagogiska verksamheten återupptagit undervisning i tidsresemotodik för lärarstudenter på Mittuniversitetet. Museets pedagoger har under många år samverkat med universitetets lärarutbildningar, vilket dock till stor del upphörde vid MIUNs flytt från Härnösand till Sundsvall.

De flesta av museets visningar erbjuds för SFI-utbildningarna på lättfattlig svenska och med utrymme för tolk. Under våren har vi prioriterat och paketerat riktade visningar och föreläsningar för asylsökande och nysvenskar. Ett tema som var mycket populärt var

”Demokratins historia” som kombinerades med samhällsinformation inför det kommande valet. Den pedagogiska verksamheten har också hållit föreläsningar inom projektet Landskapet för asylsökande, som beskrivs på annan plats.

En rad olika publika föreläsningar både inom och utom museet har hållits, med teman som trolldomsprocesser, folktro, jultraditioner mm. I samarbete med Härnösands pensionärsuniversitet genomfördes en tredagarskurs kring Trolldomsprocesserna i Europa, Sverige och Västernorrland med 120 deltagare.

I samarbete med Härnösands kommun har pedagogiska verksamheten under 2018 erbjudit reminiscensträning för personer med demensdiagnos. Det har varit återkommande träffar för dementa och anhöriga på museet samt uppsökande verksamhet på boenden. Under 2018 har verksamheten även påbörjat ett samarbete med aktiviteter för Härnösands Folkhögskolas synkurser för äldre med synskada i vuxen ålder.

MURBERGETS FRILUFTSMUSEUM

Murbergets friluftsmuseum är idag ett av länets viktigaste besöksmål. I utvecklingsarbetet med friluftsmuseet hoppas vi bidra till att stärka och utveckla besöksnäringen och länets attraktionskraft. För alla som vill förstå och ta del av länets historia och kulturarv, ger friluftsmuseet - med byggnaderna, miljöerna och verksamheten - unika utgångspunkter att lära av historien och samtiden. Likaså är friluftsmuseet ett upplevelsecentrum. Vi bjuder in till nya upplevelser och upptäckarlust, genom allt som händer. Året om är museiområdet ett friluft- och fritidsområde med stort naturvärde. Vi har fina promenadstråk i skogen och på området, som skolor och privatpersoner uppskattar mycket.

Murbergets friluftsmuseum grundades 1913 som Norrlands Kulturhistoriska Museum och var redan från början genomsyrat av en pedagogisk tanke där besökaren skulle få en inblick i äldre tiders liv och byggnadskonst. Det är grundläggande för oss att Murbergets friluftsmuseum ska behålla den anda inom vilken den utvecklades av Theodor och Wendela Hellman. Vi ser samtidigt nutida perspektiv som är centrala för utvecklingen på friluftsmuseet: biologisk mångfald, hållbara livsformer, kreativt skapande, lek och innovation.

2018 var friluftsmuseet öppet från mitten av juni till mitten av augusti. Det är en kort och intensiv period, med många aktiviteter. Den stora attraktionen på sommaren är friluftsmuseet, som vi premiäröppnar på Nationaldagen med det stora nationaldagsfirandet. Från och med Midsommarafton har friluftsmuseet öppet varje dag fram till mitten av augusti. Sommaren 2018 var den varmaste på länge, med många heta dagar. Vi märkte av att det var ont om besökare de varmaste dagarna och mitt på dagen, men har samtidigt inte uppmätt ett så stort tapp som andra museer. Många sökte sig in i den stora musei-byggnaden under dessa perioder, som med fungerande ventilation kunde ge viss svalka. Vi har dragit slutsatsen, att det vid varmt väder uppskattas att möjligheten finns att både besöka friluftsmuseet och museibyggnaden. Detsamma gäller förstås vid regniga och kalla dagar.

Under 2018 valde vi att lägga stort fokus på den yttre miljön; trädgårdar, grönområden och den omgivande skogen. Vi har goda förutsättningar att med utgångspunkt i traditioner och kunskap, använda många av våra byggnader och gröna miljöer till att utveckla friluftsmuseet som besöksmål. Därför har vi också strävat efter att skapa programaktiviteter kring dessa teman - trädgård, odling och skog.

Samarbeten med föreningar och privatpersoner är avgörande när det kommer till genomförande av verksamheten och utvecklingen av Murbergets friluftsmuseum. Härnösands trädgårdsodlarförening har stor betydelse för Prästgårdens trädgård och den har i år utvecklats ytterligare med deras värdefulla insatser och trädgården har fått en upprustning med hjälp av landskapsarkitekten Mirjam Åkerblom, som har funnits med i planering och genomförande av förbättringar. Hon har arbetat med våra trädgårdsmiljöer som guide och inspiratör.

Ett förbättringsarbete av interiörerna på Friluftsmuseet har också påbörjats. I vårt samarbete med Vävstugeföreningen får vi både aktiviteter (vävning i Ångermanlandsgården) och konkreta produkter i form av trasmattor och nya ripsmattor till skolan.

Samarbetet med Ångermanlands Hembygdsförbund och Medelpads Hembygdsförbund fungerar mycket bra. Ett av de större samarbetena är Hembygdens dag, som detta år samordnades med Murbergsstämman och lockade många besökare. Härnösands spelmannsgille är genom sina spelmanträffar varje fredag i Ångermanlandsgården en annan betydelsefull samarbetspartner.

Skogsstyrelsens satsning Naturnära jobb har betytt mycket för friluftsmuseet. Ca 20 personer har varit aktiva i bl.a. lupinbekämpning, röjning av sly, upprensning av igenvuxna rabatter och grusgångar samt röjning och restaurering av Skogsstigen. Dessa arbeten är personalkrävande och något vi annars inte har resurser att genomföra.

Än så länge kan museet endast ha inhyrda djur sommartid. Detta eftersom resurser saknas till

Vy över torget med Rådhuset i bakgrunden.

Mirjam Åkerblom, sommarguide och trädgårdsmästare.

hägn, miljöer för djuren och personal, samt till etablerade samarbeten inom djurhållning. En långsiktig planering finns för att utveckla djurhållningen med fler lantraser. Nästa steg är att köpa in djur, och hitta "goda hem" för djuren över vintern, i väntan på att vi får möjlighet att bygga en verksamhet här på friluftsmuseet. Den här sommaren hade vi möjlighet, genom en arbetsmarknadsåtgärd (via extratjänster) anlita två veterinärer som djurskötare, vilket var fantastiskt.

Friluftsmuseet bemannas varje år av sommaranställd personal med flera återkommande guider. 2018 var det ett arbetslag som fick mycket beröm för sitt kunnande och fina bemötande. Guiderna bemannar och ansvarar för program i miljöerna - Skolan, Smedstorpet, Kyrkan, Prästgården, Ångermanlandsgården, Kägelbanan och Handelsboden.

Under sommarmånaderna har vi erbjudit över 80 program för våra besökare att delta i. Programmen lockade sammanlagt 12 091 personer varav 1 410 barn. Många program bygger på en nära kontakt och upplevelse av det mindre slaget och är återkommande varje vecka, som Småbotisdag och Vallens sagor och sånger samt spelmansträffar varje fredag. Flera kulturhistoriska program och vandringar hade Skogsstigen och Prästgårdens örtagård och trädgård som utgångspunkt. Sankt Olofsdagen firades med katolsk mässa och föreläsningar.

Några program är stora och återkommande varje år, som Nationaldagen, midsommarfirandet, allsångskvällarna, Murbergsstämman och Internationella festen. Internationella festen firade jubileum och det blev besöksrekord för Internationella festen med så många som 4.000 besökare. Under sommaren 2018 lyckades vi också snabbt planera in en utställning på friluftsmuseet En inblick i Anders Åbergs livsverk, med anledning av Anders Åbergs bortgång i början av året och önskan att uppmärksamma behovet av en långsiktig strategi för bevarandet av Mannaminne. Den 12 augusti hölls en stödgalan *Rädda Mannaminne* på friluftsmuseets stora scen. Stödgalan lockade många besökare och arrangerades av Kommittén för Rädda Mannaminne.

Nytt för i år var att samordna programmen för Murbergsstämman, Hembygdens dag och

Byggnadsvårdsdag, den 11 augusti. Det var ett försök som gav lyckat utfall och som vi tillsammans med Hembygdsförbundet och spelmans/folkmusikföreningarna ser positivt på att fortsätta utveckla.

Flera av sommarens nyheter har särskilt vänt sig till barnen: Eid al Fitr-firande den 16 juni, Sommarlovsbio under två veckor i juni och augusti, och Barnens allsång den 19 juli och den 26 juli.

Under 2019 fortsätter det omfattande arbetet med att utveckla friluftsmuseet som besöksmål. Det är en lång väg till mål, med behov av omfattande underhåll och renovering på området, liksom investeringar. Ett pågående arbete är att etablera Spjutegården som ett gästgiveri. Vi satsar på att etablera affärsmässiga och externfinansierade samarbeten av olika slag inom djurhållning, byggnadsvård och hantverk, park och trädgård, hållbart skogs- och jordbruk, innovation samt att möjliggöra byggnader till uthyrning. Området har stor potential också som fritids- och friluftsområde, och vi vill kunna erbjuda besökare lekplats, tillgängliga promenadstråk och skidspår.

Lagom till sommaren 2018 fick Murbergets friluftsmuseum en ny identitet och logotype. Den nya identiteten är tänkt att stärka arbetet med att förtydliga friluftsmuseet som destination och besöksmål.

Gammelgården, Myckelgensjö

Gammelgården i Myckelgensjö

Gammelgården i Myckelgensjö ägs av Väster-norrlands museum. Den är ett omtyckt besöksmål trots att den ligger en bit från de stora allfartsvägarna. Läns museet bemannar med en guide alla dagar i veckan under sommaren, med början på midsommardagen. Gammelgården är unik med de gamla byggnaderna, ca 30 st. som ligger samlade i en gårdsgrupp med utsikt över sjön. I gården finns bevarade samlingar från den tid gården ägdes av familjen Genberg. Det inkluderar många vardagsföremål, kläder, samiska skinnarbeten (bl a fällar och skor), en skomakarutrustning, linberedningsverktyg med mera. Det finns också många berättelser, nedtecknade och inspelade av personer som kunde berätta om de som en gång bodde där och hur de levde.

Vi har ett fint samarbete med Myckelgensjö byförening, vilka också driver sommarkaféet med hembakt bröd och lokala produkter. Under sommaren 2018 besökte 1711 personer gården. Mangårdsbyggnaden liksom flera av ekonomibyggnaderna har fått nya tak under 2017-2018. Det har också istyckats och bytts timmer i flertalet byggnader, och vissa har lyfts upp.

Ulvö gamla kapell

Ulvö kapell

Läns museet äger Ulvö gamla kapell, som är beläget på Norra Ulvön i Örnsköldsviks kommun. Kapellet byggdes på 1600-talet och är ett av de äldsta fiskekapellen längs med Norrlandskusten. Under tidigt 1700-tal flyttades kapellet till sin nuvarande plats. Inne i kapellet finns unika målningar, skapade av kyrkomålaren Roland Johansson Öberg under tidigt 1700-tal.

Kapellet hålls under sommartid öppet av Ulvö kapellag, på uppdrag av läns museet. Deras samordning av museum, kapell och lotsstuga skapar tydliga arbetsvinster för både besökaren och de anställda guiderna. Genom kapellagets närvaro skapas engagemang och dialog om kapellet, och de identifierar varje år behov vad gäller byggnadens vård m.m. Under sommaren 2018 har kapellaget utvecklat och fördjupat den berättelse som ges till kapellets besökare.

Mycket få av de som reser till Ulvöhamn har museet, kapellet eller lotsstugan som reseanledning. Genom kapellagets kontinuerliga närvaro blir kulturarvets besöksplatser uppmärksammade och får en given roll för besökarna, något som på sikt kommer att bli en besöksanledning, precis som surströmmingen.

År 2018 har Ulvö kapellag haft gratis entré för besökarna, vilket bidragit till att museet slagit besöksrekord.

AFFÄRSVERKSAMHETER

Under 2018 formade museet en affärsutvecklingsgrupp för att kartlägga och utöka den affärsmässiga verksamheten. Museet har ett tydliggjort uppdragsavtal från stiftelsebildarna där vikten av den externa finansieringen betonas. I nuläget har museet en butik, ett enkelt kafé och en konferensverksamhet. Anledningen till satsningen på affärsverksamheter är det stora mervärde som affärsverksamheterna kan ge till kärnverksamheten, samt att museet behöver externa intäkter för att utvecklas som besöksmål och samarbetspart.

Verksamheten under 2018 har framförallt utvecklats genom en kraftigt ökad försäljning i butiken, och aningen mer omfattande konferensverksamhet än tidigare. Anledningen till ökningen av intäkter i kafé och butik, beror på det ökade antalet program som pågått i museet under året, och ett mycket tydligare kampanj- och marknadsföringsarbete (t.ex. Fairtrade, Rosa bandet, julkampanjer, butiks-kväll). Våra pop-up-utställare - lokala hantver-

kare och slöjdare - har också varit ett uppskattat koncept. Museibutiken har troligen ökat sin försäljning p.g.a. det minskande antalet butiker i Härnösand, framförallt märkbart är nedläggningen av Hemslöjden. Kaféets soppor och fikabröd är populära. Inför 2019 ser vi över möjligheten till utvecklade uthyrningskoncept och nya event, samtidigt som ett utvecklingsarbete av butik och kafé pågår avseende utbud och utformning. Ett program som ska bli affärsmässigt, är Vendelas kalas - succé 2018, med fullbokade sittningar.

Vi provade våffelbodsverksamhet i Handelsboden under 2018. Detta var arbetsledningskrävande. Sommaren 2019 kommer Handels- och våffelbod vara stängt p.g.a. renovering och vi kommer att hänvisa besökare till vårt museikafé i huvudbyggnaden.

Under 2018 inledde vi ett förarbete för att renovera Spjutegården till ett gästgiveri på friluftsmuseet, något som det kommer att tas vidare initiativ kring under 2019.

FRITIDSBATSMUSEET

2017 öppnade ett nationellt fritidsbåtsmuseum i Härnösand. Det tillkom genom ett samarbete mellan Statens maritima museer, Västernorrlands museum och Härnösands kommun.

Att museet etablerades i Härnösand motiveras av att länet och staden har en stark maritim historia och en tydlig inriktning och kultur med fritidsbåtar. Dessutom är möjligheterna stora att samverka med både föreningar, företag och myndigheter med maritim anknytning. Etableringen har också en förklaring i att de statliga museerna ska utöka sin närvaro ute i landet.

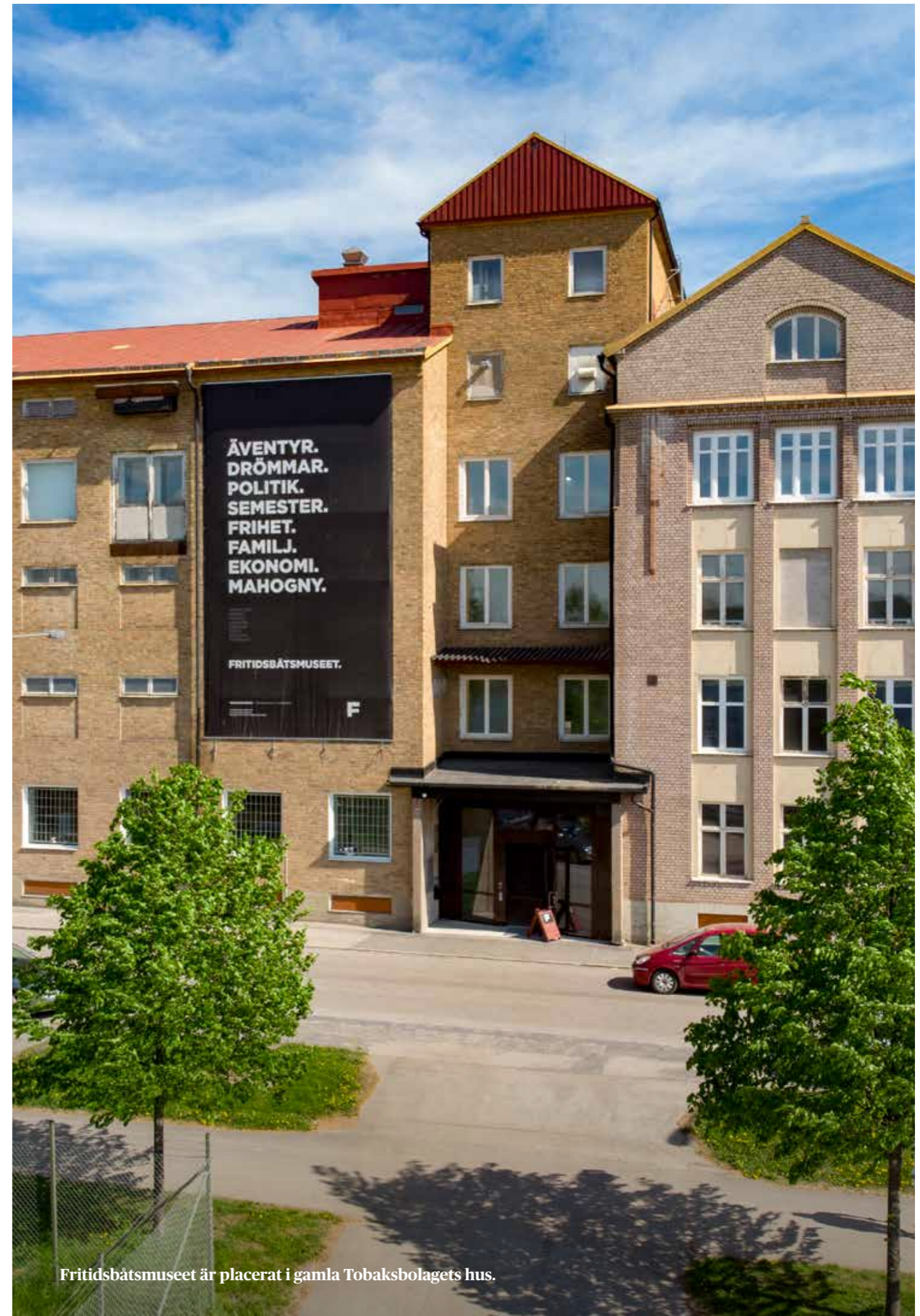
Under sommarsäsongen bemannades fritidsbåtsmuseet med guider, och hade öppet alla dagar. Tyvärr visar statistiken på en halverad besöksstatistik jämfört med året innan, vilket förmodligen beror på att museet var nytt 2017, och lockade nya besökare. Utvecklingspotentialen i museet är stor, särskilt i samarbete med andra aktörer. Under hösten 2018 initierades ett utvecklingsprojekt för Fritidsbåtsmuseet för att vidareutveckla konceptet och potentialen

som besöksmål. Museet har hållit öppet under höst- och vinterlov, med hjälp av finansiering för en projektledare. Tanken med projektet är att utveckla verksamheten vid Fritidsbåtsmuseet, genom utveckling av utställning och verksamhet. Eftersom museet etablerades mycket hastigt under 2017, har mycket av projektledarens arbete gått åt till att skapa förutsättningar för verksamhet - så som tematik och rutiner för publikt arbete, samt en policy för samlingen.

Projektet #båtliv initierades i slutet av 2018 med finansiering från Region Västernorrlands regionala utvecklingsmedel. Syfte är att stärka museets digitala kompetens ur en rad aspekter. Projektet avser att utforska nya sätt att stärka museets arbete med insamling och förmedling genom att ta digitala verktyg i bruk och implementera i verksamheten. Ett viktigt första steg har också varit att introducera digitalt anpassade projektmetoder som bjuder in externa samarbetspartners, som kan bidra till ett framgångsrikt projekt.

Interiör bild inne i Fritidsbåtsmuseet.

Fritidsbåtsmuseet är placerat i gamla Tobaksbolagets hus.

HEMSLÖJDSKONSULENTVERKSAMHETEN

Hemslöjdskonsulentverksamheten i Väster-norrland är placerad på läns museet. Uppdraget att främja hemslöjd i länet bedrivs genom löpande verksamhet som till exempel kursverksamhet, slöjdhandledarutbildning, slöjdworkshops, utställningar och framtagande av pedagogiska material. Hemslöjdskonsulenterna samarbetar med en mängd olika aktörer såsom andra kulturkonsulenter, museer, kulturskolor, skolor, studieförbund, föreningar, bibliotek, hemslöjdsföreningar, hembygdsföreningar, fritidsgårdar, privata slöjdare med flera, såväl i som utanför länet och ibland också i internationella projekt.

Hemslöjdskonsulenterna arbetar huvudsakligen utifrån den regionala kulturplanens planering, med prioriteringar för varje år. 2018 års prioriteringar har varit

- Fokus på barn och unga
- Söka nya målgrupper på nya arenor
- Skapa näringstillfällen för slöjdare

För att nå målen har verksamheten arbetat med att:

- söka fördjupat samarbete med kulturskolan.
- stöttat slöjdare i att ta fram slöjdkoncept för skolor inom ramen för Skapande skola.
- stötta ungdoms- och fritidsgårdar med inspiration till slöjdaktiviteter som meningsfull fritid och integration.
- skapa fortbildning/fördjupning för slöjd-lärare inom projektet Slöjd kommer lastat.
- fortsatt årlig utbildning av slöjdhandledare för barn- och ungdomsverksamhet.
- arrangörsutbildning för ungdomar.
- söka samarbete med stora arrangörer av friluftslivsevenemang för att få in slöjd i deras utbud.

Prioritering: Fokus Barn och unga
Hemslöjdskonsulenterna genomför i sitt främjandeuppdrag varje år en handledarutbildning för slöjdare som vill leda fritidsverksamhet för barn och unga. Kursplanen består av 54 studie-timmar och fördelas under tre helträffar. Slöjdhandledarna kan sedan driva

Slöjd från Norr i Strandbyggsmuseet Ljugarn.

fritidsverksamhet för barn i sina hemkommuner, gärna i samarbete med lokala föreningar, studieförbund, fritidsgårdar eller andra aktörer.

Hemslöjdskonsulenterna genomförde i samarbete med Bilda en större arrangörsutbildning under 2017 (Make it happen) för ungdomar i länet som bland annat mynnade ut i en musikfestival i Timrå i juni 2018. Under 2018 har hemslöjdskonsulenterna samarbetat med Scenkonstbolaget och Riksteatern med utgångspunkt från/vidareutveckling av det danska konceptet Kultur Crew. Utbildningen hölls med ungdomar knutna till fritidsgårdar i Ånge, Sundsvall och Timrå under två helger. Arrangörsutbildningen syftar till att ge ungdomar kompetens och självkänsla till att kunna göra egna kulturarrangemang i sina kommuner. Den innehåller bland annat ämnen som ekonomi, hantering av avtal och ansökningar, marknadsföring, ljud- och ljus teknik, arrangörskap, värdskap, presskontakter och deltagarkultur.

För 2019 kommer Kultur Crew-utbildning erbjudas till de fyra kvarvarande kommunerna i regionen. Planen är att årligen genomföra samma arrangörsutbildning då det visat sig vara en bra väg att nå målgruppen ungdomar. Erfarenheter från bland annat slöjdhandledar-

utbildning, som genomförts sedan 2005, är att årligen återkommande utbildningar är effektivt användande av arbetstid och resurser och vi förutspår att Kultur Crew kommer ge samma erfarenhet. I Kultur Crew får vi dessutom ett värdefullt samarbete som också effektiviserar men dessutom ger nya perspektiv och kunskaper.

Prioritering:
Söka nya målgrupper på nya arenor samt Skapa näringstillfällen för slöjdare.

Friluftsliv och slöjd har många beröringspunkter, som till exempel utrustning, hälsa och välbefinnande. Inom friluftslivet finns en stor och växande grupp människor som kan inspireras till att slöjda. En målgrupp är också professionella slöjdare som kan skapa utkomst genom att tillverka friluftspåsar för försäljning samt hålla slöjdcourser för friluftspublik. Hemslöjdskonsulenterna har tillsammans med Selångers nya pilgrimscentrum påbörjat planering kring slöjd som meditativt inslag i att pilgrimsvandring samt för att ta fram slöjdprodukter som pilgrimssouvenirer. Sommaren 2018 visades *Slöjd från Norr*, en egenproducerad samlingsutställning med slöjd från 27 av länets mest framstående slöjdare, i Strandbyggsmuseet på Ljugarn, Gotland. Syftet

Slöjdväll

var att marknadsföra slöjderna men också att visa upp och marknadsföra Västernorrland.

Övrig verksamhet

Länshemslöjds konsulentverksamheten har under året drivit och avslutat projektet *Slöjd som ung integration*, i Stöde. Projektet har pågått sedan januari 2016, och finansierats av Region Västernorrland. I projektet har regelbundna slöjdworkshops använts som metod att samtidigt lära sig svenska och mer om Sverige. Projektet har hållit workshops med grupper av skolbarn och vuxna kvinnor varje vecka. Det andra projektet som pågår är *Slöjd kommer lastad*, också finansierat av Region Västernorrland. Slöjd kommer lastad är ett stort fortbildningsprojekt riktat mot slöjddämnet i länets mellan- och högstadieskolor. Projektet bygger på taktila slöjdlådor med inspiration till slöjd i traditionella tekniker och material men med utformning och funktion för ungas liv och behov idag. Här produceras en tillhörande

hemsida med ytterligare inspiration, foton, filmer, DIY-texter, faktatexter och fördjupningar. Avsikten är att materialet både ska kunna användas som fortbildning för slöjdlärare och som självstudiestationer för elever. Projektet påbörjades i slutet av 2017, och färdigställs under 2019.

Hemslöjds konsulenterna har varit delaktiga i AWW, *Arctic Wood Network*, som är ett samarbetsprojekt finansierat av Nordiska ministerrådet och som genomförs tillsammans med museer i Norge, Finland, Danmark och Ryssland. Projektägare är Midt-Troms museum. Samarbetet syftar till att värna och vidmakthålla djup hantverkskunskap i arbete med trä (slöjd, byggnadsvård, båtbyggeri), baserat på traditionella tekniker och metoder. Upptaksträff för projektet hölls och planerades på Västernorrlands museum 2018 och projektet löper under hela 2019.

Johan Mörck monterar den nya skylten.

Urskult 2018.

KOMMUNIKATION

2018 var mycket händelserikt ur ett kommunikationsperspektiv. Museet bytte sitt publika namn och lanserade en ny grafisk profil och webb. Till detta kommer det löpande kommunikationsarbetet med utställningar och programverksamheten. Huvudsakliga kanaler för kommunikation och marknadsföring har varit webb och sociala kanaler.

Som ett led i arbetet med att förtydliga museets uppdrag att verka och vara en angelägenhet i hela länet bytte museet namn från Murberget länsmuseum till det deskriptiva namnet Västernorrlands museum. Namnändringen underlättar för att tydliggöra museet och verksamheten i länet. Bytet är även ett steg i samma riktning som landets övriga läns- och museer, vilket ytterligare underlättar för omvärlden att förstå och identifiera museet och museets verksamhet.

Ny grafisk identitet

I samband med namnbytet togs en ny grafisk identitet fram. Idén till museets grafiska profil hämtar näring och inspiration från ljuset och naturen i Västernorrland. Skogen, vattnet och bergen. Bärande delar i identiteten är typsnitten VNM Headline som är ett särskilt skuret

rubriktypsnitt och som kompletteras med typsnittet Publico för mellanrubriker och löpande texter. Identitetsfärgerna är en mättad rosa, skogsgrön, havsblå och himmelsblå.

Implementeringen av identiteten påbörjades under hösten och kommer att fortgå under de kommande åren. Att implementeringen kommer att ske över tid är kopplat till ekonomi och hållbarhet.

Ny webb för museet och sociala kanaler

I september 2018 lanserades museets nya webb i samband med namnbytet. Webben är byggd i plattformen Wordpress. Den nya hemsidan har tagits emot väl av besökare och utvecklingsarbete och justeringar gällande visualitet och funktioner sker nu löpande.

Under 2018 började vi arbeta mer med Facebook, Instagram, Twitter samt Youtube. Förhoppningen är att öka följarrantalet och interaktionerna med våra besökare, samt att sprida information om vad som händer på Västernorrlands museum och Murbergets friluftsmuseum. Vi arbetar också med kunskapsförmedling via sociala medier där vi främst lyfter fram våra samlingar och arkiv

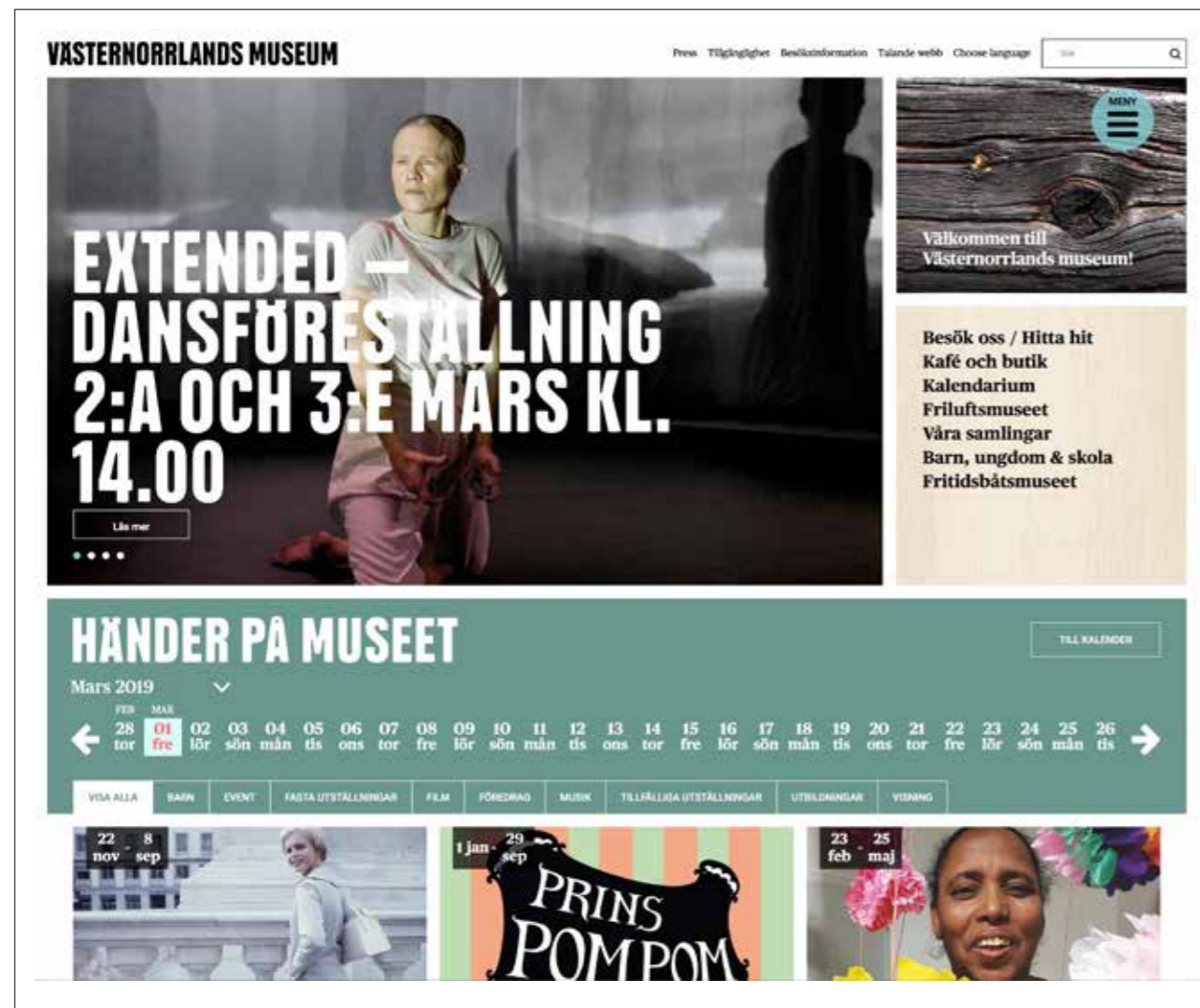
men också försöker dela med oss av den djupa kunskap som personal på museet besitter.

Vi har utökat vår digitala marknadsföring på sociala medier, med gott resultat. Våra evenemang har fått större spridning och genererat besök till vår hemsida samt fler likes, följare och kommentarer. Digital annonsering är något som vi fortsätter att arbeta med.

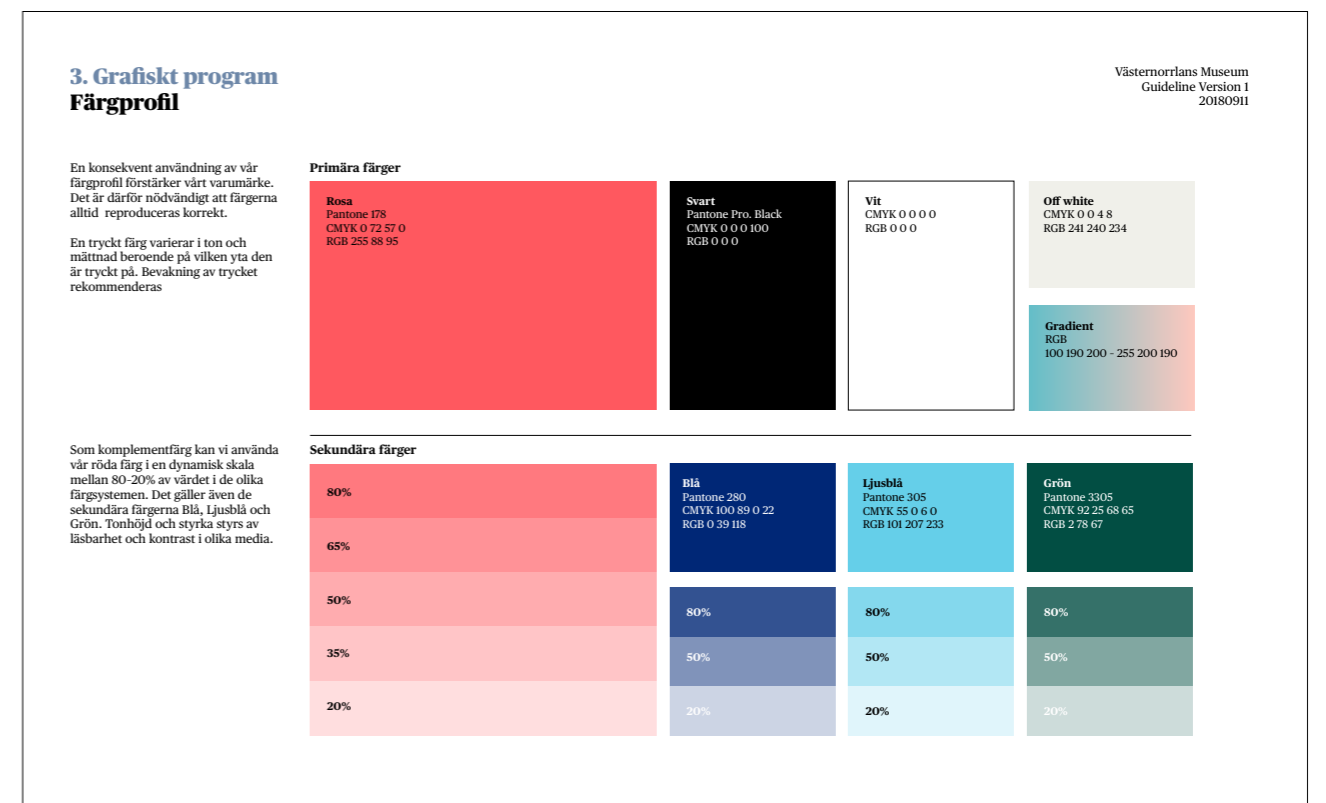
För spridning av evenemang och viktig information har vi framförallt använt oss av vår sida på Facebook, där evenemangskalendariet och feeden gör det möjligt att dela information på ett enkelt och smidigt sätt med våra följare och besökare. Forumet möjliggör även spridning av information på ett sätt som inte var möjligt på

samma vis tidigare. Genom sociala medier kan vi involvera och göra vår publik mer delaktig. Vi får även möjlighet att lyfta fram och tillgängliggöra en större del av våra samlingar som inte visas fysiskt på museet.

Instagram och Twitter har främst varit en kanal för att visa det "inre livet" på museet, där vardagen samt våra samlingar och utställningar lyfts fram och där vi genom dessa förmedlar kunskap till våra följare och besökare. Instagram möjliggör, liksom Twitter, även en större och mer frekvent kontakt med andra kulturinstitutioner vilket skapar ett mervärde.

Västernorrland museums nya webbsida.

En del av vår nya manual som visar hur vi skall jobba med vår nya logotype.

Åvike herrgård, Murbergets frilutsmuseum

VÄSTERNORRLANDS MUSEUM

Fri entré www.vnmuseum.se
Härnösand. Öppet alla dagar 11-17
Kvällsöppet torsdagar till 20
Butik & kafé, tfn 0611-886 00